

Rudi KLANJŠEK

Ulrich Beck

Kaj je Globalizacija? Zmote globalizma - odgovori na globalizacijo

Založba Krtina, Knjižna zbirka Krt, Ljubljana 2003, str. 216, 3.400,00 SIT (ISBN 961-6174-60-6)

Delo, ki je sicer izšlo že leta 1997 z naslovom *Was ist Globalisierung?*, pojasnjuje in odgovarja na vprašanje o aktualnosti, o kateri ni potrebno izgubljati besed. Sam pojem globalizacije se je namreč znašel v besednjaku vse večjega števila ljudi, temu primerno pa se je v zadnjih nekaj letih povečal tudi obseg gradiva, ki se ukvarja s to tematiko. Globalizacija je nedvomno postala najbolj uporabljana, prav gotovo pa tudi najbolj zlorabljena, napačno razumljena ter politično najučinkovitejša, najbolj sporna in najbolj udarna beseda zadnjih nekaj let. Ohlapnost in izmuzljivost pojma, ki zaradi sebi lastne vseobčnosti ne omogoča trdne, enoznačne definicije, zna biti namreč zelo prikladen lastnost, še posebej, kadar se zavoljo subjektivnih interesov in ciljev želi izpostaviti zgolj njena specifična dimenzija.

Enodimenzionalnost mišljenja in delovanja pa vsekakor nista lastnost pričujočega dela. Bralec je namreč že v uvodnem poglavju soočen z večdimenzionalno sliko pojma, ki se nato z namenom, da se razjasni pojmovno-teoretična zmeda, manifestira v sami distinkciji med *globalizmom*, *globalnostjo* in *globalizacijo*. Z *globalizmom* je tako označen nazor, kjer tržna logika izrinja politično delovanje per se, z *globalnostjo* večsmerno preseganje fiktivne podobe nacionalnega, z *globalizacijo* pa proces, ki spodkopava in navzkrižno povezuje oblastne možnosti, orientacije in identitete med nacionalnimi državami. Izpostavljena ločnica med temi dimenzijami nadnacionalnih procesov je obenem predstavljena tudi kot imperativ, saj je čez celotno delo zastopano stališče, da le takšna mnogorazsežna per-

spektiva ponuja realne možnosti v smislu razblinjanja ideologije globalizma in prekinitve zakletga kroga depolitizacije. V tem kontekstu se na novo odkriva tudi vloga in pomen sodobne sociologije, ki se mora repozicionirati na osi lokalno-globalno in prevzeti pobudo za kreativno kritiko globalizma, da bi v prostor, dovzeten za oblikovanje, vključila sedaj dezorganiziran kapitalizem.

Uvodoma kratko predstavljena mnogorazsežnost globalnosti in globalizacije je podrobneje predstavljena v nadaljevanju, kjer so prikazane dimenzije, definicije, ambivalentnosti in paradokse transnacionalnih procesov v ekonomskem, političnem, ekološkem in kulturnem oziru. Odlična sinteza teh spoznanj je nato vsebovana v trditvi, da proces globalizacije spreminja temeljni koncept ti. *prve moderne*, in sicer, da predstava o življenju v zaprtih in vzajemno razmejujočih se prostorih nacionalnih držav in z njimi ustreznimi družbami ne drži več. U. Beck vidi v globalizaciji delovanje in (so)življenje prek razdalj, ki označujejo navidezno ločene svetove nacionalnih držav, religij, regij, celin. Tovrstni uvid pravzaprav označuje razlom tradicionalno pojmovane enosti med državo in družbo, utrjuje pa tudi stališče, da oblikovanje novih vrst razmerij moči, konkurence, konfliktov in presečišč med nacionalno-državnimi enotami in njihovimi akterji na eni strani ter transnacionalnimi akterji, identitetami, socialnimi prostori, položaji in procesi na drugi, onemogoča hermetično, to je nacionalno-državno obravnavanje sodobne družbene realnosti.

Izpostavljeno dejstvo pa kljub svoji relevantnosti za sodobno družboslovno znanost, v njej, po besedah avtorja, ni dovolj upoštevano. V ti. *teritorialno* past naj bi se ujela tudi moderna sociologija. Prevladujoč sociološki pogled namreč sledi urejajoči avtoriteti - moči in oblasti nacionalne države, iz česar izhaja, da so družbe podrejene državi; družbe so državne družbe, družbeni red pomeni državni red. Pogledi

Wallersteina, Rosenaua, Gilpina, Helda, Robertsona, Appadurajia, Giddensa in drugih avtorjev, ki so že pred časom analizo moderne družbe dvignili na raven transnacionalnega prostora in tako pripomogli k oblikovanju logike globalizacije, so omenjeni in tudi podrobneje predstavljeni, a nas delo glede ustreznosti teh teorij ne pušča v dvomih. Predstavljene teoretične zastavitve so predstavljene kot nepopolne, še posebej, ker kot gibal globalizacije razglajajo predvsem eno, njim posebno dimenzijo. Tako je npr. za Wallersteina to kapitalizem, za Rosenaua, Gilpina in Helda vojaško-politični dejavniki, za druge pa dejavniki, ki izhajajo iz tradicije teorije kulture. Vse to pa je daleč od realnosti, saj je realna slika pluralne sociologije globalizacije mogoča šele ob soigri vseh obravnavanih perspektiv.

Delo se med sicer številnimi vprašanji, ki se pojavljajo v kontekstu globalizacijskih debat, dotika tudi najbrž najaktualnejšega med vsemi - vprašanje *kulturnega poenotenja*. Ob ideji globalne skupnosti se namreč neredko pojavlja izkustvo ogroženosti, ki vključuje več vidikov, vendar je strah pred kulturnim zlitjem, ki bi vse kulture asimiliral v eno megakulturo, verjetno najpogostejši. Avtor se dileme dotakne, medtem ko se poigrava z idejo o transnacionalni in svetovni družbi. Čeprav je znano, da kulturna izkustva, nekoč in danes, niso nikoli sledila tendenci po poenotenju, se zdi zanimivo predvsem to, da U. Beck v istem zamahu dodaja, da to ne pomeni, da koncept kulturne poenotenosti ni pomemben. Nasprotno, meni, da le-ta spregleda oziroma ne upošteva dovolj medsebojno-vzajemne interakcije med zahodnimi in nezahodnimi kulturami. Ta postane vidnejša, ko podaljšamo domet samega koncepta in prenehamo operirati z zahodom kot z nespremenljivo, monolitno in homogeno celoto. Avtor s to ugotovitvijo pravzaprav nakazuje na to, da koncept kulturnega poenotenja ne označuje nujno homogenizacije v smislu "westernizaci-

je", ampak je to lahko tudi nelinearni, transnacionalni preplet kultur, ki objektivizira kulturno multidimenzionalnost. Ali iz tega potemtakem sledi oblikovanje nekakšne vseobsegajoče megaglobalne kulture iz dela ni mogoče razbrati, nedvomno pa je resnična ugotovitev, da smo danes vse bolj globalna družba gledalcev, ki pojave in dogodke umeščene v krajevno-lokalne okvire zaznava (čeprav na različne načine) na globalni ravni. S tem se (ne)hote soustvarja in ozavešča podoba globalne, transnacionalne, transkulturne civilne družbe (kulture?), znotraj katere so seveda mogoče tako stične točke kot tudi razlike in navzkrižja.

Nadaljevanje obsega poglavje o zmotah globalizma, kjer avtor razkriva mite, ki obkrožajo novo enostavnost mišljenja in ki se nam razprostira v obliki vseobsegajoče svetovne vladavine trga. Logika stvari, ki "straši" v okviru neoliberalne ideologije, hromi politični dialog, zaradi sle po enostavnosti pa za masko nepolitičnosti politično deluje v smeri, kot bi bile vse sfere človeškega življenja reducirane na čisti ekonomizem. Posledice takšnega razvoja dogodkov so slikovito ponazorjene v zadnjem poglavju z naslovom "brazilizacija Evrope", kjer je npr. plačevanje davkov postalo le še prostovoljna dejavnost, ideja o čistem okolju, državi blaginje pa zgolj oddaljene sanje. Da torej ne bi prišlo do tega črnega scenarija, nam avtor ponudi odgovore na predhodno obravnavane zmote globalizma, ki naj bi pomagali, da se družba prve moderne spopade z izzivi druge moderne. Ponujene rešitve so zanimive in teoretično sprejemljive, a mestoma nedorečene (kar ob širini zastavljene problematike pravzaprav ne preseneča), vprašljiva pa je tudi sposobnost družb(e), da jih uspešno implementira v realnosti. Teh dejstev se navsezadnje zaveda tudi avtor sam, vendar pa mu to ne prepreči, da kot zdravilo za ublažitev "politične paralize", ki smo ji trenutno priča, skorajda utopično predlaga ponovno oživetev socialdemokracije na

globalni ravni, in sicer v obliki, kot je poznana iz ti. "nacionalnega" obdobja 60. in 70. let prejšnjega stoletja. Posamezne rešitve pa ob določeni stopnji utopičnosti spremlja tudi pridih cikliranosti. Ideje, ki kličejo po večji transparentnosti, mednarodnem sodelovanju, po koordinaciji itd. so praktično sestavni del vseh "rešitvenih strategij", ki jih je mogoče zaslediti v okviru globalizacijskih razprav. Potrebno pa je dodati, da to ni nujno slabo, saj je nenehno revitaliziranje idej, ki terjajo dialog in sodelovanje, sodeč po zgodovinskih izkušnjah, več kot dobrodošlo. Tehtanje in analiziranje obstoječih rešitev pa krepi in bogati tudi diskurz, ki omogoča in pravzaprav vzpostavlja empirično in teoretično podlago za ustvarjanje novih možnosti in rešitev.

Sklepna misel bi bila, da gre za izvrstno delo, ki presega samo področje sociologije, saj se na kompleksen in poglobljen način spušča v mnoštvo dimenzij, ki obdajajo in poganjajo proces globalizacije. Knjiga nas prek konfrontacije med podmenami prve moderne, omejene na nacionalno-državne okvire in konceptom globalne družbe, vodi do razumevanja premen podlag, form, ki vodijo v neznani svet globalnosti, izogiba pa se pretiranemu fatalizmu ali optimizmu. Od nas terja poglobljen premislek in nas z nekaterimi svežimi pristopi sili, da se upremo fatalizmu in ponovno premislimo o tem, kaj globalizacija res je, katere so realne in katere so namišljene nevarnosti oziroma, kaj je mogoče storiti, da bi razvoj potekal v smeri, ki je splošno zaželeno - v smeri demokratične družbe, miru, čistega okolja ter nenazadnje k materialni in kulturni blaginji.

Gre torej za zanimivo, morda nekoliko zahtevnejše branje, ki pa zagotovo razširja obzorja o danes tolikokrat omenjenem procesu globalizacije, v veselje pa bo predvsem tistim, ki jih zanimajo odprte teme s področja sodobnih, transnacionalnih družbenih procesov.

Milan JAZBEC

Erich Reiter, Peter Hazdra (Eds.)

The Impact of Asian Powers on Global Developments.

Physica-Verlag, Heidelberg and New York 2004, str. 209, \$ 78.95 (ISBN: 3-790-80092-9)

V literaturi, ki se posveča strateškim študijam in v okviru njih globalnim premikom v odnosih med kontinentalnimi silami, je delo "Vpliv azijskih sil na globalni razvoj" dobrodošlo in aktualno.

Urednika sta zbrala šestnajst študij, ki se z različnih vidikov posvečajo naslovnim temam. Le-ta je predstavljena skozi sklop petih tekstov, ki obravnavajo položaj Evrope v evrazijskih strateških razmišljanjih, notranjeazijske odnose, Pakistan in Japonsko, sledijo pa trije vsebinski sklopi, ki se posvečajo Indiji (šest prispevkov) ter Kitajski in Rusiji (po dva prispevka). Vključena je tudi aktualna študija o energetske odvisnosti azijskih sil in vplivu le-te na globalne in regionalne varnostnopolitične razmere.

Delo izhaja iz predpostavke, da je vojaškostrateška pomembnost Azije v zadnjem času izjemno narasla in da je očitno, kako zelo opazen bo njen vpliv na geopolitično konfiguracijo 21. stoletja. Omenjene študije po eni strani proučujejo strateške cilje večine vplivnih sil v evrazijski regiji in po drugi strani njihove medsebojne odnose. Posebna pozornost je posvečena prikazu subjektivne percepcije in vzorcev razmišljanja posameznih igralcev. Urednika slednje utemeljujeta z dejstvom, da je pomen percepcije, ki jo imajo vplivni igralci o zunanjem svetu, praviloma podcenjevan v političnih in vojaških analizah. Avtorji so izvedenci za posamezna vprašanja in so, z dvema izjemama (dopisnica The Economist iz Kazahstana in podpredsednik moskovskega Carnegie centra), z nemško govorčega področja.

V uvodni študiji Rahul Peter Das zagovarja tezo, da je Evropa, pojmo-